

* *Dítě v síti rodinných vztahů*
Nadace Sirius- 14.6.2017

Prof. PhDr. Lenka Šulová, CSc.

- * Fluidní rodinné vztahy
- * Modus vivendi
- * Příliš zralí rodiče
- * Aktivní hybatelé - pasivní konzumenti
- * Hyperrealita
- * Nejen prací živ jest člověk ?
- * Pohled za horizont
- * Individuální vs kolektivní

** Dnešní rizika pro
zdravý vývoj dítěte*

* Malá stabilita rodinných vztahů,
porozvodové uspořádání
poznamenané často malou empatií
pro skutečné potřeby dítěte, ztráta
čitelného životního prostředí a
dosavadních opor, diskutabilnost
střídavé péče o dítě, redukce
mezigeneračních vztahů.
Komplikované vztahy ve
„znovusložených“ rodinách.

* *Fluidní vztahy*

*Vysoké životní tempo a přepracovanost nejen rodičů, ale i dětí se negativně podepisuje na nižším množství společných aktivit, a to jak volnočasových, tak pracovních, které jsou pro dítě předpokladem pro osvojení si žádoucích modelů chování. Extrémy. Změny ve specifických projevech rodičovských rolích. Akceptace dvoukariérové rodiny. Výchovné působení rodiny nahrazováno institucemi.

* ***Modus vivendi***

* Odsouvání rodičovství do pozdějšího věku sebou nese klady i zápory. Negativním projevem může být například vyšší míra úzkostnosti a ambicióznosti rodičů, snižování reprodukceschopnosti, pozitivně lze vnímat jejich často vyšší zodpovědnost, lepší finanční možnosti, znalosti.

*** Příliš „zralí“ rodiče**

- * Nárůst pasivity dětí - méně si povídají, více chatují, méně zpívají, více poslouchají hudbu ze sluchátek, méně si hrají mezi sebou, více si hrají s neživými médii, či konzumují už hotové herní programy, méně samy sportují, více se dívají na sport a fandí, méně stolují a povídají si u jídla, rychleji a bezděčně jídlo konzumují. Dochází k omezování bezprostředních mezilidských vztahů.
- * Během dospívání pak hledají kompenzace v adrenalinových či extrémních zážitcích různého typu.

** Aktivní hybatelé-
pasivní konzumenti*

* U dnešních dětí a to zvláště v některých vývojových etapách, pozorujeme prohlubující se tendenci ke splývání objektivní a virtuální reality. Vliv na to má zřejmě i vzrůstající interakce s neživými médii. Projevuje se také snaha unikat z reality (drogy, hry...)

* *Hyperrealita*

* Rodiče od dnešních dětí vyžadují mnohem menší participaci při pracovních činnostech, ale práce ve svých důsledcích „šlechtí“ osobnost dítěte a posiluje soudržnost skupinových vztahů jak rodinných tak vrstevnických.

** Nejen prací žít jest člověk ?*

* Nové možnosti předávání poznatků dětem a dospívajícím. Mění se postavení školy vůči dítěti. Jak jí tato instituce využije? Jaké jsou naše aktuální vzdělávací a výchovné cíle? Připravujeme děti skutečně pro budoucnost?? Jak formujeme jejich vztah k přírodě, ke kultuře, k lidem, k respektu jiných kulturních projevů.

** Pohled za horizont*

* Činnosti dříve zajišťované rodinou přebírá stát. Probíhají vážné diskuse o míře paternalismu státu. Kdo je zodpovědný za vyvážený vývoj dítěte? Rodiče? Společnost jako celek? Škola jako vzdělávací a výchovná instituce? Jak moc je stát oprávněn vstupovat do tak intimní oblasti, jakou je výchova vlastního dítěte, kterou lze vnímat i jako naše genetické poselství do budoucnosti?

** Individuální vs kolektivní*

** Obecně se v rodině projevuje
výrazná zaměřenost na zájem
jednotlivce*

Nadbytek materiální i podnětový

*Chybění vyššího ŽIVOTNÍHO
principu (cíle, autority, víry,
životního přesahu)*

- * **Makrosystém** - faktory vyplývající z tzv. „sociální adresy“
 - faktory při jejichž volbě je uplatňováno především *procesuální kritérium*
 - faktory zdůrazňující *dvousměrnost* či *víceměrnost sociálních faktorů*
 - faktory zaměřené na *míru zprostředkovanosti kontextuálních vlivů*
- * **Mezosystém** - *se zabývá různými sociálními prostředími, ve kterých jsou nebo byli členové rodiny zařazeni*
- * **Exosystém** - *zahrnuje sociální činitele, které nepůsobí přímo na členy rodiny, ale mimo rámec rodiny*
- * **Mikrosystém** - *popisuje konkrétní způsoby rodinné komunikace, vzájemnou percepce členů rodiny, určitou rodinnou filozofii, uplatňované výchovné principy, způsob trávení volného času, hospodaření s financemi, rozdělování činností spojených s chodem domácnosti*

* Význam sociálního kontextu partnerských a rodinných vztahů

- * Především v raném vývoji dítě potřebuje pro mnohé vývojové úkoly individuální přístup, který mu obvykle poskytne rodina, jež je k tomu disponována (hormonální vyladění matky, senzitivní perioda postnatální, attachment, intuitivní rodičovství, dyadické působení.....).
- * I dítě je ke kontaktu s živým individuálním pečovatelem predisponováno (proto-sociální projevy novorozence)
- * Ostatní socializační činitelé (instituce, vrstevníci, společnost, média...) ji pouze doplňují a v případech její nefunkčnosti ji nahrazují, či se snaží její chybění a dysfunkčnost kompenzovat.

**** Rodina je primárním vychovatelem dítěte***

- * Do 3 let věku - zapojena především haptika, vytváří se +?- postoj ke světu a sobě samému
- * 3-6 let konkrétní observace chování příslušející k vlastní pohlavní roli, roli opačného pohlaví, formování vlastní pohlavní identity
- * Cca 12 let - senzitivní období pro procvičování „rodičovského chování“ (dříve velké sourozenecké skupiny)

** Naše příprava na
rodičovství probíhá od
dětství*

Rodiče poskytují svému dítěti v průběhu přirozených společných aktivit ničím nezastupitelný komplementární model chování dvou pohlavních pólů zastoupených v přírodě. Jakékoliv nahrazování rodičů v jeho prvních letech života komplikuje dítěti do značné míry chápání signálů, které mu okolní svět vysílá, nejsou-li mu předem zprostředkovány v přirozené interakci s rodiči.

*** Význam rodiny pro dítě**

- * Nejuniverzálnější socializační činitel
- * Poskytuje identifikační vzory, včetně předpokládaného chování muže a ženy
- * Učí jedince reagovat žádoucím způsobem a poskytuje mu sociální normy.
- * Uplatňuje se jako regulátor chování
- * Umožňuje mu praktické ověřování získaných dovedností
- * V rodině se vytváří vztah k sobě samému, personálnímu okolí i společnosti jako celku

** Co rodina zajišťuje
dítěti*

- * Řečový vývoj
- * Sebepojetí
- * Formování identity
- * Morální a etický vývoj
- * Socioemocionální vývoj

** Význam individuální
péče o dítě do 3 let?*

- * Oba rodiče plní vůči dítěti specifický úkol
- * Mateřská a otcovská role jsou vzájemně komplementární
- * Mateřská a otcovská role jsou vzájemně vůči dítěti nezastupitelné
- * Nelze rozhodnout, kdo je pro dítě a jeho zdravý psychický vývoj významnější rodičovskou postavou
- * Specifický význam obou rodičů pro raný psychický vývoj dítěte
- * Problémy s chyběním či dysfunkcí jedné či obou rodičovských postav

* Komplementarita rodičovských postav

- * Matka dítěti poskytuje stabilitu a zázemí, je spolehlivá
- * Poskytuje mu vyváženost a harmonii
- * Uspokojuje mu základní potřeby
- * Usnadňuje mu situace, snaží se nevystavovat ho stresu
- * Vyhýbání se destabilizaci již získaných dovedností, při stálé stimulaci dítěte.

- * Otec dítěti poskytuje nové podněty
- * Rozvíjí jeho dovednosti a nic mu neusnadňuje
- * povzbuzování dítěte k dosažení úspěchu vlastními silami, i za cenu jeho přechodného selhání a destabilizace
- * Porušuje klidové stavy a porušuje harmonii
- * Více očekává, více vyžaduje, je zábavný

* Gleasonova teorie mostu

* Biologická, či reprodukční funkce

* Materiální, či ekonomická funkce

* Výchovná, či socializační funkce

* Emocionální funkce

** Základní funkce
rodiny*

- * Chybění matky - poválečné ústavy, sirotci
- * Krátkodobé chybění matky - hospitalismus, týdenní jesle, separační projevy
- * Matka nebo instituce jako vhodná péče o dítě - jesle, principy kolektivismu 60. léta a opět nyní!!!!!!
- * Nevhodná péče matky - asynchronní komunikace, attachment - vazby nejisté
- * Intervenční snahy, raná interakce m-d, prevence

** Posun těžiště při studiu deprivčních činitelů*

- * **Dávky státní sociální podpory** (přídavek na dítě, sociální příplatek, rodičovský příspěvek, a porodné, příspěvek na úhradu potřeb dítěte svěřeného do pěstounské péče, odměna pěstouna, příspěvek na bydlení, pohřebné.
- * **Dávky sociální péče** (příspěvek na výživu dítěte, peněžité a věcné dávky rodičům nezaopatřených dětí, těhotným ženám a nezaopatřeným dětem, příspěvek na pořízení základního vybavení dítěte před jeho převzetím do pěstounské péče, příspěvek při uzavření manželství dítěte v pěstounské péči, příspěvek na úhradu za užívání bytu nezaopatřeného osiřelého dítěte, příspěvek na rekreaci dětí důchodce a příspěvek při péči o blízkou nebo jinou osobu

* *Finanční podpora rodiny*

- * - manželské a rodinné poradny služby tzv. „rané péče“ zaměřené na rodiny s malými dětmi, jejichž vývoj je ohrožen vlivem zdravotního postižení nebo negativním vlivem okolního prostředí
- * - podporované bydlení
- * - služby „respitní“ neboli „odlehčovací“ péče určené pro rodiny, které pečují o postižené dítě či jiného člena rodiny
- * - službu osobní asistence
- * - centra denních služeb
- * - stacionáře s denní a týdenní pečovatelskou službu
- * - domovy pro osoby se zdravotním postižením
- * - ochrana rodin před domácím násilím

* *Sociální služby pro rodiny*

Veřejná správa sice disponuje řadou nástrojů, jejichž smyslem je podpora rodin , nicméně jejich *celek nevytváří komplexní systém definovaný určitou koncepcí*. Rovněž institucionální zajištění rodinné politiky není dosud vyhovující. Spíše než o rodinné politice je proto možno hovořit o jednotlivých prorodinných opatřeních.

 RODINNÁ POLITIKA

- ✘ Šulová, Lenka, Zaouche-Gaudron, Chantal, *Předškolní dítě a jeho svět - L' enfant dans l' age préscolaire et son monde*, Praha, Karolinum, 2003, 458 s.
- ✘ Šulová, Lenka, *Raný psychický vývoj dítěte*, Praha, Karolinum, 2004
- ✘ Šulová, Lenka, *Position de l' enfant en République Tchèque et problématique des crèches*, in: Bergonnier-Dupuy, g.: *L' enfant, acteur et/ou sujet au sein de la famille*, Ramonville St. Agne, Érès, 2005, 169-182
- ✘ Šulová, L.: *Rodina funkční a dysfunkční. Právo a rodina*, č. 1, 8. ročník, Praha, Linde, 2006, str. 8-12
- ✘ Šulová, L.: *Psychická deprivace a traumatizace*. In: Kolektiv autorů, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. IREAS, 1. vydání, Praha, 2007, str. 87-99 (celé dílo 229 stran)

* *Literatura:*

- ✘ Šulová, L.: Prevence psychosociální patologií - Prevence začíná v raném dětství. In:Fait, T., Vrablík, M., Češka, R. a kol.: Preventivní medicína, Maxdorf Jessenius, Praha, 2008, str.467-495
- ✘ Šulová, L., Morgensternová, M.: Children´s issues in the Czech Republic. In: Limage Leslie (Ed). Children´s Issues in Europe, Vol.Europe, Encyclopedia of Children´s issues worldwide under general editorship of Irving Epstein. Greenwood Press, New Jersey 2008, 63-87
- ✘ Šulová, L.: Sexuální výchova na školách, In: Weiss, P. (ed.): Sexuologie, Grada, Praha,2010
- ✘ Šulová, L., Fait, T., Weiss, P.(eds.): Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví, Praha, Maxdorf, 2011, 439 str.

***Literatura:**